

**INVENTARIS
VAN HET
OUD-ARCHIEF
VAN DE GEMEENTE
DIEPENHEIM
circa 1585 - 1811 (1830)**

Dr. W.J. Formsma
bewerkt en van een nieuwe inleiding voorzien door
B.H.M. te Vaarwerk
m.m.v.
Historische Vereniging "Old Deep'n"

Diepenheim
1998

INHOUD

I.	Inleiding	3
1.	Geschiedenis en gebied.....	3
2.	Bestuursinrichting	3
2.1.	Stedelijke rechten	3
2.2.	Bestuur	4
2.3.	Keur op St. Petri	5
2.4.	De gezworenen	5
2.5.	De burgemeesters	6
2.6.	De schepenen	6
2.7.	De gemeenslieden	6
2.8.	De borgmannen.....	6
2.9.	Beambten	7
2.10.	Het burgerrecht.....	8
3.	De inventarisatie.....	9
4.	Materiële toestand.....	10
	Literatuur	11
II.	Inventaris.....	12
1.	Stukken van algemene aard	12
2.	Stukken betreffende bijzondere onderwerpen	13
2.1.	Uitoefening van het stadsrecht.....	13
2.2.	Financieel beheer	14
2.2.1.	Rekeningen	14
2.2.2.	Belastingen	15
2.2.3.	Overige financiële administratie.....	16
2.3.	Tolheffing	17
2.4.	Waterhuishouding.....	18
2.5.	Visrecht	19
2.6.	Marken.....	19
2.7.	Sociale zorg	21
2.8.	Kerk en onderwijs	21
3.	Gedeponeerd archief	23
3.1.	Archief van de richter van Diepenheim.....	23
III.	Bijlagen	24
1.	De "Stadtprivilegien" van 1602.....	24
2.	Concordans op de inventaris van W.J. Formsma	29

I. INLEIDING

1. Geschiedenis en gebied

Het in Diepenheim bewaarde stadsarchief vangt eerst eind 16e eeuw aan. Om deze reden kunnen we, wat de oudste en middeleeuwse geschiedenis van de stad en de heerlijkheid Diepenheim betreft, volstaan met een verwijzing naar de literatuurlijst.

Bij de beschrijving van de geschiedenis van de stad in de periode 1585 - 1811 zullen we ons beperken tot de institutionele kant ervan omdat deze mede bepalend is geweest voor de opzet van deze inventaris. Welke rechten had het "stedeke"? Hoe was de bestuursinrichting? Welke veranderingen zijn hierin opgetreden? Deze inleiding heeft niet de pretentie "de" geschiedenis te beschrijven van de stad in genoemde periode. Daarvoor laat het archief te veel vragen open. Het gebied dat het archief bestrijkt is dat van de huidige gemeente Diepenheim. In bestuurlijk opzicht waren tot 1811 te onderscheiden: het Stedeke Diepenheim en het landgericht Diepenheim, waaronder het Stedeke en Markvelde vielen. Kerkelijk viel het gebied onder twee kerspelen: Diepenheim (in 1224 onafhankelijk geworden van Markelo) en Markvelde dat kerkelijk tot het kerspel Neede behoorde en nog steeds behoort. In Diepenheim waren twee marken te onderscheiden: die van Diepenheim en Markvelde. De lage rechtspraak werd in het gehele gebied uitgeoefend door het landgericht Diepenheim (zie over de gecompliceerde verhouding tussen stedeke en landgericht § 2.1). De criminele rechtspraak behoorde tot de competentie van de drost van Haaksbergen en Diepenheim.

2. Bestuursinrichting

2.1. Stedelijke rechten

Diepenheims stedelijke rechten zijn op de jaarlijkse keurdag, Sint Petri ad Cathedram 1602 opnieuw opgetekend (zie inv.nr. 4 en bijlage 1). Een ouder document is kennelijk verloren gegaan. De artikelen 1 tot en met 16 zijn vermoedelijk in één keer opgetekend en dateren uit 1602. De volgende artikelen zijn in de jaren tussen 1608 en circa 1647 toegevoegde resoluties die tot stadsrecht zijn geworden. Naast deze opgetekende artikelen gold er gewoonterecht. Zo is onder meer over de wijze van samenstelling en benoeming of verkiezing van burgemeesters en gemeenslieden niets geregeld in het stadsrecht. Hiervoor moet de onderzoeker te rade gaan bij bijvoorbeeld beide "stadsboeken" (zie inv.nrs. 1 en 2). De dagelijkse gang van zaken was ook onderworpen aan gewoonten die op den duur de kracht van ongeschreven "wet" kregen.

Geschreven recht en gewoonterecht maken samen het stadsrecht van Diepenheim uit.

Over de ouderdom van de stadsrechten en van wie Diepenheim ze gekregen heeft is niets bekend. Gelet op bovenstaande is het aannemelijk dat "het" stadsrecht niet in één keer is verleend. Uit de opnieuw opgetekende rechten van 1602 kan blijken dat niet alle artikelen oud waren. Zo is er bijvoorbeeld in artikel 4, 3e lid, sprake van het toezicht dat de vuurheren moeten houden op het verbod om tijdens kerkdiensten of "praedication" (alcoholische) dranken te tappen. De terminologie duidt erop dat dit artikel eerst na de kerkhervorming (1601) is ingevoerd.

Diepenheim, in de bronnen en ook nu nog "stedeke" genoemd, was in Overijssel een stad van het derde garnituur. Naast de drie stemhebbende steden Deventer, Kampen en Zwolle, waren

er de kleine steden, waartoe in Twente bijvoorbeeld Goor, Enschede en Oldenzaal behoorden. Diepenheim hoorde zelfs hier niet bij. Een reden kan zijn dat Diepenheim geen volgroeide stad was. Een belangrijk stedelijk kenmerk als het uitoefenen van de lage (en hoge) rechtspraak door de schepenen van de stad ontbrak hier. Tekenend hiervoor is ook het ontbreken van een schependom, het gebied buiten de stadsgrachten gelegen, waarin het stadsrecht en de stadsrechtspraak gold. Een andere mogelijke reden kan gelegen zijn in het feit dat Diepenheim pas in 1331 onder het gezag van de bisschop van Utrecht kwam. Op dat moment waren de verhoudingen in Overijssel tussen de gewesten en de steden al min of meer geïstitutionaliseerd, waardoor er voor de stad Diepenheim geen plaats meer was. Een vergelijking met de naburige stad Borculo kan een en ander verduidelijken: Borculo heeft zijn stadsrechten in 1375 van de heer van Borculo gekregen. Maar pas in 1616 werd Borculo Gelders, waardoor de stad nooit stemrecht kreeg in de Statenvergaderingen van het Kwartier van Zutphen. Hoewel Borculo in het bezit was van de volle stadsrechten, had het in het Kwartier of de Graafschap Zutphen minder rechten dan de "kleine steden" Doetinchem, Doesburg, Lochem en Groenlo. De reden daarvan was dat deze "kleine" steden, precies zoals de "grote" stad Zutphen, hun stedelijke rechten hadden ontvangen van de graaf van Zutphen.

2.2. Bestuur

De bestuursinrichting van het stedeke Diepenheim zat uitermate ingewikkeld in elkaar. Het hernieuwd opgeschreven stadsrecht van 1602 en de vervolgresoluties zijn niet altijd even duidelijk over de functiebenamingen en de taakafbakening. De zaak wordt nog ingewikkelder door de invloed die de borgmannen hadden op het stedelijk bestuur, door de rol van de richter van Diepenheim en de drost van Haaksbergen en Diepenheim.

Of Diepenheim een stadsgericht gehad heeft is twijfelachtig. Het stadsbestuur inde weliswaar vele boeten op overtredingen van huishoudelijke aard, maar daarin verschilde het niet veel van markebesturen. Een artikel dat daar echter wel op zou kunnen duiden is het zesde artikel, waarin sprake is van boeten op criminele handelingen, zoals het aanstichten van oproer en ruzies, waarbij bloedwonden ontstaan waren. Normaliter behoren dit soort zaken tot de criminele (stads-) rechtspraak. Geschillen met de richter van Diepenheim bleven dan ook niet uit (zie inv.nrs. 2, 5 en 7) De vrijwillige rechtspraak, waartoe ondermeer voogdijzaken, het maken van testamenten en van verkoopakten gerekend werden, behoorde tot de competentie van de richter van het landgericht Diepenheim. Deze oefende ook de civiele rechtspraak uit. Bij deze vorm van rechtspraak leggen twee burgers of instellingen die een geschil met elkaar hebben, hun kwestie ter beslechting voor aan de rechtbank, die hier onafhankelijk optreedt. De criminele rechtspraak (hoog en laag) berustte bij de drost van Haaksbergen en Diepenheim.

De terminologie van het stadsrecht is, zoals gezegd, niet helder. Het volgende lijstje geeft een overzicht van de in de stadsrechten naast en door elkaar voorkomende functie-aanduidingen:

Naam functionaris:	Artikelen:
1. Geschwornen	1, 2 en 3
2. Gekornen	2
3. Scheppens	3, 4, 5, 9, 10, 13, 15, 16, 19 en 20
4. Burgemeesteren	9
5. Burgemeesteren unde schepen	15
6. Burgemeesteren en gemeentsluden	14, 17, 22 en 23
7. Borchmannen	13, 18 en 20
8. Borchmans, schepen en gem.luyden	18
9. Borchmannen en burgemeesteren	20
10. Drost, borchmannen, richter unde schepen	20

Opvallend is dat de burgemeesters pas vanaf artikel 9 genoemd worden. Naast de burgemeesters zijn nog schepenen en gemeenslieden te onderscheiden. De rol van de borgmannen zal nog afzonderlijk besproken worden (§ 2.8). De in artikel 20 genoemde richter is hoogstwaarschijnlijk de richter van het landgericht Diepenheim.

De opgetekende rechten zijn soms ook vaag over de vraag wie de opgelegde boeten krijgt of int, bijv. in de artikelen 11 en 12.

Een uitgebreid historisch onderzoek kan meer klaarheid brengen in deze complexe materie. Het volgende beperkt zich tot de hoofdlijnen.

2.3. Keur op Petri (22 februari)

Uit de opgetekende stadsrechten blijkt niets over de wijze van aanstelling of verkiezing van het stadsbestuur. Wel is duidelijk dat 22 februari een belangrijke dag was voor het stadsbestuur. Op deze dag, ook wel (Sint) Petri ad Cathedram of kortweg Petri genoemd, kwamen de borgmannen, schepenen en gemeenslieden bijeen om over de vergeving van diverse ambten te beschikken. Volgens artikel 20 van het stadsrecht was in 1620 de drost op de keurdag aanwezig. De jaarlijkse keur was een goed moment om besluiten ("resoluties") te nemen, die soms als nieuw stadsrecht aan de rechten werden toegevoegd in de vorm van een nieuw artikel. Besluiten werden op die dag genomen ten overstaan van de gehele burgerij, zoals uit artikel 21 blijkt. Verder werden twee "vuurheren" gekozen en vier schutters der beesten.

2.4. De gezworenen

Een belangrijke groep bestuurders waren de "geschwornen", die het ijkrecht (van maten en gewichten) uitoefenden (art. 1), die het toezicht hadden op de bierproductie en -consumptie in de stad door de burgerij, die toezicht uitoefenden op de toelating tot de handel in zuivelprodukten, stokvis, haring, zeep en zout. Zij worden alleen in de artikelen 1 tot en met 3 genoemd. Hun taken werden in de praktijk uitgeoefend door de burgemeesters.

2.5. De burgemeesters

Diepenheim had zes burgemeesters, waarvan er twee werden benoemd door de drost (of diens vertegenwoordiger) namens de landsheer, twee door de borgmannen en twee door de burgerij. De "keur", de jaarlijks terugkerende dag waarop de magistraat verantwoording aflegde aan de burgerij over het gehouden beheer, waarna de verkiezing volgde van de nieuwe magistraat, vond in Diepenheim plaats op Petri ad Cathedram, 22 februari. In later tijd moest de keuze van de magistraat worden goedgekeurd door Ridderschap en Steden van Overijssel namens de Stadhouder.

Als in andere steden hadden de burgemeesters het ijkrecht, zagen toe op de bierproductie en -consumptie en de handel door de ingezetenen. De lokale economie en eigen ingezetenen werden beschermd tegen nieuwkomers.

Ze stelden de belastingregisters van de stad samen (de richter deed dat voor het platteland) en verpachtten jaarlijks de land- en watertollen.

De burgemeesters hielden zich vooral met de administratie bezig, zoals inschrijvingen van burgerschappen. Eén van hen was belast met de boekhouding. Hij diende daarvan rekening en verantwoording af te leggen aan zijn collega's en de gemeenslieden. Het college controleerde verder de rekeningen van de ontvanger van de verponding. Met de borgmannen controleerden ze de kerkenrekeningen (zie § 2.8).

De Bataafse Omwenteling en alle snel achtereenvolgende Staatsregelingen en regeringsvormen hebben geen fundamentele verandering in het stadsbestuur gebracht. Nog in 1808 had Diepenheim zes burgemeesters (zie inv.nr. 2, blz. 128).

2.6. De schepenen

In het opgetekende stadsrecht worden de schepenen het vaakst genoemd. Zij treden op naast gezworenen/burgemeesters en naast de gemeenslieden. Het valt op dat zij vaak in relatie met het opleggen van boetes optreden. Schepenen waren in het algemeen belast met de rechtspraak ("schepenbank"). In dit verband zou eens onderzocht moeten worden of de burgemeesters van Diepenheim hier niet als schepenen van het landgericht Diepenheim optreden, waardoor ze de boeten in het eigen stadsgebied naar zich toe konden trekken.

2.7. De gemeenslieden

Voorts waren er vier gemeenslieden, waarvan er twee gekozen werden door de burgerij, en de andere twee door de burgemeesters. Zij traden niet als een afzonderlijk college op, maar steeds met burgemeesters of met burgemeesters en borgmannen. In algemene zin waren de gemeenslieden, het woord zegt het al, de vertegenwoordigers van de gemeente of de burgerij. Zij vervulden in het stedelijke bestuur een overigens niet onbelangrijke bijrol, naast burgemeesters en burgemeesters en borgmannen.

2.8. De borgmannen

Een oude en een in Nederland unieke instelling, omdat deze nog steeds bestaat, wordt gevormd door de zogenaamde borgmannen. De functie van borgman van Diepenheim was verbonden aan het bezit van elk van de volgende havezathen: Warmelo, Nijenhuis, Pekkedam en het in de gemeente Markelo liggende kasteel Weldam en (wellicht na 1331) het Huis Diepenheim. De borgmannen hadden een zware stem in het stedelijke kapittel. Besluiten werden niet zonder

hen genomen. Bovendien benoemden zij twee van de zes burgemeesters. Doordat in de praktijk meestal één van de borgmannen tevens drost van Haaksbergen en Diepenheim was, was de invloed van de adel op het college van borgmannen en burgemeesters gewaarborgd (*Spoolder*, blz. 29). Het instituut van borgmannen is, aldus J. Spoolder, in de tijd van de heren van Diepenheim en graven Von Dahl, tot stand gekomen (*Spoolder*, blz. 7).

Oorspronkelijk waren de borgmannen adellijke leenmannen van de landsheer (i.c. de heer van Diepenheim), die in ruil voor hun militaire steun huizen, hoven of boerderijen in leen kregen. De opbrengsten hiervan waren bestemd voor het eigen gebruik. Uit deze leenverhouding moeten de borglenen ontstaan zijn, die een meer specifieke functie hadden: min of meer versterkte huizen (borgen) in de buurt van de burcht van de leenheer, die een militaire functie vervulden ten behoeve van diens (centrale) burcht. De functie van borgman was dan ook verbonden aan het in leen verwerven en houden van zo'n borg of versterkt huis. In de loop van de tijd ontwikkelden zich sommige borgen of borgmanshuizen via verdedigbare kasteeltjes tot adellijke landhuizen of havezathen, waaraan blijvend het recht verbonden was om een borgman te leveren. In de loop van de tijd verschoof de betekenis van de borgmannen van een militaire steunpilaar van de lokale heer naar een rol in het bestuur van het stedeke en in de lokale kerk (*Spoolder*, blz. 27-28).

Samen met de burgemeesters vormden ze het college van borgmannen en burgemeesters en sedert 1811 het nog steeds bestaande college van borgmannen en burgemeester. Tussen 1793 tot en met 1802 werden er geen vergaderingen meer gehouden. In 1803 pakte het college de draad weer op. Initiatiefnemer was Bentinck van Diepenheim als "oudste der voornaamste erfgenaamen en goedsheeren van het carspel Diepenheim" (zie inv.nr. 61). Doordat het nog steeds bestaat is het wellicht een van de oudste verenigingen van ons land. Ook in Goor heeft een dergelijk college gefunctioneerd, maar daarvan is na 1922 niets meer vernomen (*Spoolder*, blz. 10).

De taken en rechten van dit college zijn aan veranderingen onderhevig geweest in de loop van de tijd:

- het collatie- of bevestigingsrecht van de St. Georgiusvicarie in de kerk van Diepenheim (in 1399 gesticht door Wigbolt van Warmelo en Pelgrinus Sticke).
- het patronaats- of (na de Hervorming) collatierecht van de kerk van Diepenheim, d.w.z. het recht om er de pastoor, later dominee, te mogen benoemen. In 1658 werd bepaald dat het collatierecht van de predikant, de koster en schoolmeester gedeeld moest worden met de kerkenraad en met de burgemeesters.
- de benoeming van leden van de kerkenraad, provisoren (wereldlijk armbestuur) en kerkmeesters (belast met het beheer en administratie van het kerkgebouw en de kerkengoederen)
- Na 1755 hield het college van borgmannen en burgemeester(s) zich hoofdzakelijk bezig met provisoriezaken en het afhoren van de kerken- en de provisorierekeningen, en het afhoren van rekeningen van de stadsontvanger van de verponding en andere stedelijke belastingen, school- en markenzaken.

2.9. Beampten

Op Petri, 22 februari, werden twee "vuurheren" gekozen. Deze functionarissen zagen toe op het brandgevaar, maar moesten er ook voor waken dat er tijdens de zondagse kerkdiensten geen bier getapt werd.

Eveneens op Sint Peter werden ieder jaar opnieuw door de schepenen vier schutters benoemd.

Zij werden belast met het toezicht op de Nieuwe Es en ander bouwland en eventueel vee te schutten. Vee van niet-gerechtigden dat op het veld, en in de broeklanden (natte weilanden) liep moest door hen in beslag genomen ("geschut") worden.

Verder stelden de burgemeesters een stadsnachtwaker aan. De onkosten werden vergoed uit een waakgeld dat de burgers jaarlijks moesten betalen.

2.10. Het burgerrecht

In het stadsrecht van 1602 worden enkele categorieën bestuurders en ingezetenen genoemd: De inwoners worden "ingesethenen" of "ingesethenen borgers" genoemd. Burger van Diepenheim kon men niet zo maar worden. De toelating van nieuwelingen tot het stedeke was gelimiteerd. Vreemdelingen moesten na een jaar "ummeganck" de burgerschap "winnen" voor 16 daler, een ton bier, drie "ruden" straten, een leren emmer (om brand mee te blussen). Jaarlijks gaf men nog twee goldgulden. Verder moesten de burgers ten allen tijde een ijshaak in bezit hebben. Daarmee kon de gracht opengehouden worden, wat zowel een functie had op het gebied van de verdediging als in geval van een brand. Aspirant-inwoners die huwden met een erfburges of een weduwe konden volstaan met de helft van het bedrag dat betaald moest worden voor de verwerving van het burgerrecht. "Inkommenden", zoals de nieuwkomers werden genoemd, moesten een vrijbrief kunnen laten zien. Dat wil zeggen dat ze niet meer als (hof-)horige aan een hof verbonden mochten zijn. Ze moesten zich vrijgekocht hebben. Zoals bekend verondersteld mag worden, had Diepenheim een grote hof op zijn grondgebied, namelijk de Hof Kagelink. Daartoe behoorden vele hofhorige hoeven, in en buiten Diepenheim.

In een ongedateerd stuk van de borgmannen, dat waarschijnlijk dateert uit het midden van de 18e eeuw, werden strenge aanvullende bepalingen gegeven, die door burgemeesters en gemeensluiden aangenomen werden. Zo werd de keus van een huwelijkspartner door hen die ondersteund werden door de diaconie of provisorie beperkt tot Diepenheim zelf. De angst voor "vreemde" armen zat er goed in. Personen van een andere dan de gereformeerde religie werden uitgesloten van het Diepenheimse burgerrecht (zie inv.nr.1, blz. 76-77).

Aan het bezit van het burgerrecht waren ook bepalingen verbonden met betrekking tot het gebruik van de Nieuwe Es, het gebruik van het veld en het broek, het onderhoud van de afrastering (de "tuin" of de "vruchte" genaamd) het onderhoud van wegen en waterleidingen, het begraven van het vee. Zonder toestemming van de schepenen mochten burgers hun huis niet verkopen of afbreken. In dat laatste geval moest er binnen een jaar een nieuw huis op de plek van het oude gebouwd worden.

De Omwenteling in 1795 heeft aan het winnen van het burgerschap geen einde gemaakt. Dat lijkt op het eerste oog merkwaardig, omdat volgens de principes van de Franse Revolutie, "vrijheid, gelijkheid, broederschap", iedereen burger was, edelman en boer, stadsbewoner (burger) en plattelandsbewoner. Het handhaven van het burgerschap in Diepenheim en elders heeft dan ook een economische achtergrond, namelijk door het reglementeren van de toegang tot de stad, de bestaanmogelijkheden van de eigen of oude burgers te beschermen. Nog in 1810 werden burgerschappen ingeschreven.

3. De inventarisatie

In 1934 heeft dr. W.J. Formsma het oud-archief van het "stedeke" Diepenheim tot 1811 geïnventariseerd. In de loop van de daarop volgende jaren raakten de oude stukken verspreid, waardoor gevreesd kon worden dat enkele stukken niet meer aanwezig waren. Gelukkig werd

dit niet bewaarheid. Er konden zelfs twee nieuwe stukken aan toegevoegd worden die niet door Formsma beschreven waren. Het betreft de inventarisnummers 3 en 34. Deze inventaris is daarom een nieuwe bewerking van het oud-archief van de gemeente Diepenheim, waarin tevens de beschrijvingen aan het hedendaags taalgebruik werden aangepast. Dit was nodig, omdat tijdens de werkzaamheden bleek dat het gemeentearchief van Diepenheim wel degelijk in het bezit was van de in 1602 opnieuw vastgelegde stadsrechten. De letterlijke tekst van deze stadsprivileges is overgezet in moderne letters en als bijlage aan deze inventaris toegevoegd. Daarnaast zijn veel stukken inhoudelijk meer gedetailleerd omschreven met het doel dat er een beter gebruik van kan worden gemaakt. Waar nodig is naar andere bronnen en literatuur verwezen. Tenslotte is de inventaris voorzien van een geheel nieuwe inleiding, want het historisch onderzoek naar de geschiedenis van Diepenheim heeft tussen 1934 en 1998 gelukkig niet stilgestaan.

Dr. L.G.C. Grabandt, die al jaren ijver naspeuringen doet naar de oudste geschiedenis van Diepenheim, heeft in het kader van de bijstand die door de Historische Vereniging "Old Deep'n" werd verleend, de stadsrechten van 1602-1608 getranscribeerd, die als bijlage 1 aan deze inventaris zijn toegevoegd.

Over verschillende onderwerpen zijn van de hand van W. Rietman in de loop van de jaren artikelen in de regionale dagbladen verschenen. Deze werden tussen 1985 en 1993 in een viertal bundels opnieuw uitgegeven. Een opsomming van deze en andere, relevante, artikelen en boeken vindt men in de literatuurlijst en soms bij de desbetreffende rubriek in de inventaris of bij het inventarisnummer zelf.

Er werden enkele bezoeken gebracht aan het Rijksarchief in Overijssel te Zwolle, op zoek naar aanvullende informatie. Deze vindt men in de inventaris achter de desbetreffende beschrijving of aan het beging van een rubriek. Belangrijke archivalia betreffende Diepenheim zijn aanwezig in het Rijksarchief in Overijssel in (o.m.) de archieven van:

- *Ridderschap en Steden, de Staten van Overijssel, 1578-1795*. Toegang 3.1. Nadere toegang op de processtukken: 3.1.4
- *Provisionele Representanten van het Volk van Overijssel, 1795-1798*. Toegang: 3.1, Nadere toegangen: INDEX 1: index op de registers van de volkstelling 1795; 3.2.4 specificatie processtukken (inv.nrs. 4003-4822),
- *Intermediair Administratief Bestuur van het voormalige Gewest Overijssel, 1798-1799*. Toegang: 3.1,
- *Departementaal Bestuur van het Departement van den Ouden IJssel, 1799-1802*. Toegang: 3.1,
- *Departementaal Bestuur van Overijssel (met Drente), 1802-1805*. Toegang: 3.1,
- *Departementaal Bestuur van Overijssel (zonder Drente), 1805-1810*. Toegang: 3.1,
- *Landdrost en assessoren, 1807-1810*. Toegang: 3.1,
- *Kwartierdrost van het Eerste Kwartier (Almelo), 1807-1810*. Toegang: 21,
- *Drostambt Haaksbergen en Diepenheim, 1657-1811*. Toegang 35.1, nadere toegang: 35.2 (lijst van processtukken),
- *Richterambt Diepenheim, 1658-1811*. Toegang: 47.2: gerubriceerde plaatsingslijst met inleiding, betreffende de inv.nrs. 1-35, 113-117; nadere toegang: INDEX 47.1: alfabetische indices op persoons- en geografische namen, met regesten van akten, op de inv.nrs. 5-12, 113; Toegang 47.2: Lijst van processtukken.

Ook de ten Rijksarchieven bewaarde huisarchieven (o.m. Familiearchief van Hoëvell tot Nijenhuis, 1385-1850, toegang: 401 en de familiearchieven Sloet) kunnen materiaal van betekenis bevatten.

Voorts wijzen we op archivalia in het Gemeentearchief van Deventer. De stad Deventer had vanouds veel bemoeienis met de bezetting van het kasteel Diepenheim (aanstelling kasteleins); de Schipbeek en de Schipbeekvaart, terwijl de stad tot in de 19e eeuw de Diepenheimse Watermolen bezat.

Relevante archivalia bevinden zich voorts in de verschillende huisarchieven, o.m. de huisarchieven Nijenhuis en Weldam.

Tenslotte bevat ook de verzameling van het Van Deinse Instituut te Enschede archivalia en kopieën van archivalia die op Diepenheim betrekking hebben.

Tijdens de inventarisatie werd dankbaar gebruik gemaakt van deskundigheid en inzet van het bestuur en vrijwilligers van de Historische Vereniging "Old Deep'n", met name de heer en mevrouw Barends en de heren D. Karsenberg, J. Altena, L.G.C. Grabandt en J. Boswinkel. Het gemeentebestuur en de medewerkers van de gemeente ben ik dankbaar voor de geboden gastvrijheid.

4. Materiële toestand

De in 1934 door Formsma beschreven stukken werden verspreid in het archief aangetroffen. De materiële toestand was matig. Enkele stukken verdienen het gerestaureerd te worden. Om verder verval te voorkomen zijn de stukken geborgen in zuurvrije omslagen en dito dozen.

Na inventarisatie en herverpakking bedraagt de omvang van het archief 0,60 m³.

Wijze van citeren:

Gemeentearchief Diepenheim (GA Diepenheim), *Oud-archief der gemeente Diepenheim (OA Diepenheim)*, inv.nr. ..

Diepenheim,
oktober 1998

B.H.M. te Vaarwerk.

Literatuur

- Geesink, J., "Stads-privilegien van Diepenheim", in: *Overijsselsche stad-, dijk- en markerechten*, deel I-16, Stadregt van Diepenheim (Zwolle, 1925), blz. 19-28.
- Gevers, jhr. A.J. en A.J. Mensema, *De havezaten in Twente en hun bewoners* (Zwolle, 1995)
- Kuile sr., G.J. ter, *Oorkondenboek van Overijssel*, I-VI (Zwolle, 1963-1969).
- Mulder, W., "Sociale zorg in de 18e eeuw", in: *Jaarboek Twente 1984*, blz. 55-64.
- Racer, J.W., *Overijsselsche Gedenkstukken*, 7e stuk, vervattende een onderzoek van het graafschap Dalen en heerlijkheid Diepenheim (Kampen, 1782).
- Rietman, W., *Brummels plukken* (Nijverdal, 1993). Hierin:
- Borgmannen en bekers, blz. 58-60; De borgmanschap, 61-63; Een college zonder vrouwen, 64-66 [Over de borgmannen]; De resoluties van de borgmannen, blz. 67-70; De borgmanbekers, 77-79; Bij leeven off afsterven, 80-82; Eer voor een ouwe Vos, 83-85 (J.W.J. baron de Vos van Steenwijk van Huize Diepenheim).
 - , *Versmolt'n kluntjes* (Diepenheim, 1990). Verhalenbundel (vooral folklore). Hierin o.m.: Het Nijenhuis, blz. 78-98.
 - , *Met de voeten in het fornuis* (Diepenheim, 1987). Verhalenbundel. Hierin: Stamkroniek "Diepenheim", blz. 124-127; Toen was er Gysela, blz. 128-130; Krijgsgeweld en geluk, 131-134; Slotkapel wordt parochiekerk, 135-137; Arnold Louiszn., de laatste pastoor, 138-141;
 - , *Dag Stedeke van Gisteren* (Diepenheim, 1985). Verhalenbundel. Hierin: Diepenheim vroeger door twee grachten beschermd, blz. 7-8; Stedeke Diepenheim lag vaak onder vuur, blz. 9-10; Oude Sluis eens een schippersherberg, 28-30; Schepen voeren langs de Oude Sluis, 31-32.
 - , "De Borgmannen en hun bekers", in: *Jaarboek Twente, 1981*, blz. 9-17.
- Spoolder, J., *Tot voordeel van stadt ende geveren. Het Borgmannencollege van Diepenheim*. Doctoraalscriptie Algemene Letteren (Ongepubliceerd manuscript, Rijkuniversiteit Utrecht) (Utrecht, z.j.)
- Veen, J. van der, "Een en ander uit het verleden en over de oorsprong van Diepenheim", *VORG*, 67 (1952).
- Veen, J. van der, "De St. Georgiusvicarie te Diepenheim en de borgmannen aldaar", in: *Verslagen en Mededelingen van de Vereniging tot beoefening van Overijsselsch Regt en Geschiedenis (VORG)*, 71 (1956), blz. 46-53.

II. INVENTARIS

1. Stukken van algemene aard.

- 1-2. "Stadsboeken van Diepenheim", registers houdende inschrijvingen en afrekeningen van burgerschappen, resoluties van borgmannen en burgemeesters en gemeenslieden, benoemingen, rekeningen van inkomsten en uitgaven, lijsten van personele middelen, uittreksels uit resolutieboeken van Ridderschap en Steden van Overijssel, met enkele los inliggende stukken, 1603-1810.
2 delen.

1. 1603-1779.
N.B. In slechte staat.
2. (1778) 1779-1810.

3. "Resolutien van heeren borgmannen en burgermeesteren van Diepenheim", Register, houdende instructie voor de provisoren en kerkmeesters van Diepenheim, resoluties, processen-verbaal van afhoring van rekeningen van de kerkmeesters, van ambtsdienaarsgeld, van de reële en personele middelen van borgmannen en burgemeesters van Diepenheim, 1755-1792, en resoluties van borgmannen en burgemeesters, sinds 1813 borgmannen en burgemeester, rekeningen van de provisorie en kerkenrekeningen van de overkerkmeester, 1803-1830.
1 deel.

N.B. Zie: W. Rietman, Brummels plukken (1993), blz. 64-73.

2. Stukken betreffende bijzondere onderwerpen

2.1. Uitoefening van het stadsrecht

N.B. Zie ook Rijksarchief in Overijssel (RAO), inv.nr. 4145, nr. 96: Stukken van het in 1782 voor Ridderschap en Steden gevoerde proces tussen burgemeesteren van Diepenheim, en J.H. Muiderman, richter aldaar. Het geschil betrof de breuken (boeten) wegens "slagerije, vuistslagen en bloedwondingen" binnen de stad en het wigbold van Diepenheim. Onder de bijlagen bevindt zich een afschrift van het stadsrecht van Diepenheim van 1602.

Literatuur: J. Geesink, "Stads-privilegien van Diepenheim", in: Overijsselsche stad-, dijk- en markeregten, deel I-16, Stadregt van Diepenheim (Zwolle, 1925), blz. 19-28.

4. "Stadtprivilegien", register houdende opsomming van de stadsrechten, 1602, met aanvullende resoluties van burgemeesters en gemeenslieden, 1608-1684 en resoluties betreffende het planten en kappen van hout, 1686-1724.
1 katern.

N.B. Zie transcriptie in bijlage 1.

5. Beschikking op het rekest van jonker Palick Marckeloff tot Ensink, richter van Diepenheim, aan Adam van Heerde tot Eversberg, verwalter-drost van het drostambt Diepenheim en Haaksbergen, betreffende het geschil met de burgemeesters van Diepenheim over de uitoefening van de rechtspraak, 1637.
1 stuk.
6. Beschikking van Nicolaes van Bevervoerde, drost van Diepenheim en Haaksbergen, op het rekest van burgemeesters en gemeenslieden van Diepenheim, waarbij de ingezetenen gelast worden de wacht en andere herendiensten na behoren te vervullen, 1639.
1 stuk.
7. Verklaring van enige voormalige burgemeesters van Diepenheim over het ten tijde van hun bestuur voorgevallen geschil met de drost en richter over het recht van het opleggen van boeten vanwege het toebrengen van lichte verwonding, op het tappen onder de predikatie of op heilige dagen, 1674. Afschrift.
1 stuk.

8. Akte, waarbij borgmannen en burgemeesters van Diepenheim beloven, bij hun dood aan de stad een zilveren herinneringsbeker te zullen schenken, 1670, met latere bevestigingen en aanvullingen, 1680, 1683, met bijlagen.
1 omslag.

N.B. Zie: W. Rietman, Brummels plukken (Nijverdalen, 1993), blz. 77-82.

9. Vonnis van het gericht van Diepenheim in een procedurele kwestie tussen burgemeester Jan Meijer, namens het stedeke Diepenheim, en de drost van Twente, Ongedateerd afschrift [17e eeuw].

2.2. Financieel beheer.

2.2.1. Rekeningen

10. Register van aantekeningen van inkomsten en uitgaven van de stad, met een bijlage, 1697-1751.
1 deel.

*NB. Betreft voornamelijk financiële administratie van gewonnen burgerschappen.
Vgl. inv.nrs. 1-2.
De band ligt los, achterzijde ontbreekt.*

11. Rekeningen van inkomsten en uitgaven van de stad, 1779-1795.
1 omslag.

12. Kwitanties, 1778-1810 en onbekende jaren.
1 omslag.

2.2.2. Belastingen

13. Stuk betreffende een geschil, behandeld voor het gericht van de heerlijkheid en het ambt Diepenheim, tussen Gerrit ten Dueschate, burgemeester van Ootmarsum, en de stad Diepenheim over de door hem voorgenomen gerechtelijke verkoop van een stuk land, de "stadt Coppel" genoemd, wegens achterstallige rente, 1611-1612. Afschrift.

NB. Matige materiële staat.
14. Register van verponding, bijdragen in de contributie en redemptiegelden, 1665-1668, met aantekeningen over de betaling, 1670-1671.
1 katern.
15. Registers van vuurstedengelden, 1666-1669, met aantekeningen over de betaling, 1666-1670.
2 katernen.
16. Registers van het hoofdgeld en van de 1000ste penning, met aantekeningen over de betaling, met bijlagen, 1666-1670.
2 katernen.
17. Register van de belasting op het land, het vee en het gemaal, 1669-1771.
1 deel.
18. Staat van achterstallige belastingen uit de jaren 1666-1669, opgemaakt in 1671.
1 stuk.

NB. Beschadigd.
19. Staat van door de burgerij voor het jaar 1679 op te brengen belastingen. 1680.
1 stuk.
20. Akte van borgstelling voor Frerick ten Bloemendal als ontvanger van de verponding, het schoorsteengeld, de contributie, de 1000ste penning, en van het zout- en hoornveld, 1696.
1 stuk.

21. Akte van aankondiging van de openbare verkoop van het huis en erf van Levy Hegman te Diepenheim door de burgemeesters wegens achterstallige belastingen, 1720.
Met opgedrukt zegel van de stad Diepenheim in rode was.
22. Voorwaarden en condities voor en proces-verbaal van verkoop door de burgemeesteren van het huis en erf van Jan Hendriks, alias Veltjan, wegens belastingschulden, met aantekeningen betreffende de betaling door de koper Hendrik Bartelink, 1728.
1 stuk.
- 23-25. Registers van de verponding, van belastingen op het bezaaide land, van de contributie, van "peerde en reliqua", van horengeld, hoofdgeld, waakgeld, passagegeld en van belasting op het gemaal en geslachte vee, vuurstedengeld, dienstbodengeld en bieraccijns, 1747- 1810.
3 delen.
 23. 1747-1769.
N.B. De band ligt gedeeltelijk los.
 24. 1772-1786 (1788).
*NB. Het deel begint met bladzijde 231.
Band ligt gedeeltelijk los.*
 24. 1785-1808. Met inhoudsopgaven aan het begin en slot van het deel.

2.2.3. Overige financiële administratie

26. Memorie van antwoord van "die van Diepenheim" op vragen van David Berck inzake door hem geleende gelden, 17e eeuw.
1 stuk.

NB. Op de rugzijde: "In sacken wedwe Bercks contra die van Diepenhem".
27. Lijst van eigenaren en gebruikers van bouw- en hooilanden gelegen in het stadswigbold, 17e eeuw.
1 stuk.

2.3. Tolheffing

N.B. Zie ook: Rijksarchief in Overijssel (RAO), Archief Ridderschap en Steden, inv.nr. 4635, nr. 555: stukken van het voor de Gedeputeerden van Ridderschap en Steden gevoerde proces tussen burgemeesteren van Diepenheim en burgemeesteren, schepenen en Raad van Deventer, waarbij Diepenheim gerechtigd wordt verklaard tol te heffen van alle goederen die de jurisdictie van Diepenheim passeren, 1766.

28. Getuigenverhoor van Julius Wolbers en Henrick Tessemaecker door de richter van Diepenheim op verzoek van de burgemeesters in de kwestie van het recht op vrije doortocht door de dijk voor het Westerflie, 1688.
1 stuk.

29. Rekest van de pachters van de tol te Diepenheim, aan de Ridderschap en Steden van Overijssel inzake het geschil met W. Bentinck tot Diepenheim betreffende de uitoefening van het recht van tolheffing, 1749. Met bijlagen.
1 omslag.

NB. De in het rekest genoemde bewijstukken met de nummers 1 en 2 ontbreken. !

30. Advies voor Ridderschap en Steden van Overijssel in het proces tussen de burgemeesteren van Diepenheim en de burgemeesteren, schepenen en raden van Deventer over het heffen van tol en weggeld te Diepenheim, 1766.
1 lias.

31. Voorwaarden voor en proces-verbaal van verpachting van de tolleren in de stad en het gericht Diepenheim, 1789.
1 stuk.

NB. In matige materiële staat.

2.4. Waterhuishouding

32. Akte, waarbij burgemeesteren, schepenen en raad van de stad Goor verklaren dat zij van ouds verplicht zijn de ingezetenen van Diepenheim te helpen wanneer bij hoog water de Ruwendijk dreigt door te breken, 1631, met een bijlage, 1677.
1 lias.
33. Uittreksel uit het magistraatsboek van de stad Deventer betreffende de pandschouw in het dorp en het kerspel Diepenheim in 1649. 18e eeuwse afschrift.
1 stuk.

NB. Het oorspronkelijk aanwezige opgedrukt zegel van de stad Goor is verdwenen.
34. Uittreksel uit het resolutieboek van Ridderschap en Steden van Overijssel over het geschil tussen de Diepenheimse mulder Derk Hogelaer en de bouwman op het erve Nijhof over een stuk groengrond, 1767.
1 stuk.
35. Brief van de magistraat van Deventer aan de burgemeesters van Diepenheim, met het verzoek afgevaardigden te sturen om de schouw van de Markelse Schipbeek bij te wonen, 1771.
1 stuk.
36. Beschikking op het rekest van de burgemeesters van Diepenheim aan D. baron Bentink, heer van Diepenheim, landdrost van Twente, om maatregelen te treffen dat de beek vanaf de Haskermeeden tot aan de brug bij Scherpenzeel door de bestuurders van stad en kerspel Goor wordt schoongehouden, met memorie voor de stadsdienaar van Goor, 1788.
1 lias.
37. Overeenkomst tussen douarière Van Hoevell, geboren barones van Lintelo, vrouwe van Nijenhuis, enerzijds, en het Huis Pekkedam met de borgmannen en de burgemeesters van Diepenheim anderzijds, over het maken van een houten dam of schut in de beek die loopt door 't Nijenhuis, 1788.
1 stuk.
38. Lijsten van pandschouwplichtigen in Diepenheim, 18e eeuw.
2 stukken.

39. Verklaring van enige personen over het openen van de zyelsluis bij Westerflie. 18e eeuw.
1 stuk.

NB. W.J. Formsma leidde op basis van gegevens uit het Diepenheimse doopboek af dat het stuk uit 1767 zou dateren.

2.5. Visrecht

40. Verklaring van Johan Boegeholdt de oude, burger van Goor, over het visrecht van de burgers van Diepenheim in de Asschettbeek in de Herckermeeden, 17e eeuw.
1 stuk.
41. Rekest van burgemeesteren en gemeente van Diepenheim aan jr. Nicolaes van Beverfoerde ter Oldermolle, drost van Haaksbergen en Lage, om schadeloosstelling voor enige burgers wier vistuig ten onrechte door jr. Pallick van Hovel tot Westerflie in het Stokkumerbroek in beslag genomen is, 17e eeuw. Afschrift.
1 stuk.

2.6. Marken

42. Getuigenverhoren betreffende het recht van plaggenmaaen in het Diepenerbroek en het bekaden van de beek, 1605-1637.
3 stukken.
43. Stukken betreffende geschillen tussen de burgemeesteren en gemeente van Diepenheim en de erfgenamen van de mark van Stokkum over verschillende zaken die de mark betreffen, 1617-1741. Met afschriften van oudere stukken van 1549.
1 omslag.

NB. Bij de hechting van de stukken van de getuigenverklaring van 4 augustus 1628 is gebruik gemaakt van twee stukjes beschreven en gekleurd perkament. Het dossier is toegankelijk door middel van een 20e eeuwse, bijgevoegde, inhoudsopgave.

44. Getuigenverhoor van Jan achter die Mathe uit Colmschate over de Strampenpael, die de grensscheiding vormt tussen de heerlijkheid Diepenheim en de buurschappen Noordijk en Gelseler, 1620.
1 stuk.

45. Verklaring van Gerhardt Peckedam, richter van de heerlijkheid en het ambt van Diepenheim, op verzoek van de burgemeesteren van Diepenheim, over het markenslag van jr. Unico Ripperda tot Weldam, 1628.
1 stuk.

N.B. Het oorspronkelijk aanwezige opgedrukt zegel van Gerhardt Peckedam is niet meer aanwezig.

46. Akte, waarbij burgemeesteren en gemeenslieden van Diepenheim, met toestemming van de gemene geërfden, aan Rudolph van Hoevell tot Nijenhuis en Kevelham toestaan om een perceel uit de gemene grond te mogen afpalen en van een hek te voorzien, 1671.
1 stuk.

NB. In twee stukken gescheurd.

47. Stukken betreffende geschillen tussen de burgemeesters van Diepenheim en de erfgenamen van de mark van Stokkum en de erfgenamen enerzijds, en de ingezetenen van de stad Diepenheim anderzijds, over het recht van turfgraven op het Maerveld en het Stokkemer Vlier, 1681.
1 omslag.

48. Akte van verkoop van een stuk veldgrond, gelegen bij de Mengerinckmaete, door drost Johan van Laer, borgmannen, goedsheren en richter en schepenen van de stad Diepenheim, aan Johan en Geritt Bernsen, [c. 1730].
1 stuk.

49. Vonnis van de richter van Diepenheim in het geschil tussen de burgemeesters van Diepenheim en de eigenaren en/of ingezetenen van de zogenaamde negen huizen van Oud-Diepenheim over het verkopen en gebruiken van markegronden, 1760.
1 katern.

50. Stukken betreffende het geschil tussen Berent Bekkenkamp en Berent Geesink over het wegnemen van een plaggenzicht in het Diepenheimerbroek, 1781-1783.
1 omslag.

51. Overeenkomst tussen de burgemeesters van Diepenheim en Jan Nijhoff over het schutten van schapen. Ongedateerd [18e eeuw].
1 stuk.

NB. Formsma dateert het stuk op 1753. Hij verwijst daarvoor naar het "Stadsboek" (zie inv.nr. 1).

2.7. Sociale zorg

52. Aantekening van de inkomsten van de stadsarmen, c. 1585.
1 stuk.
53. Verordening van borgmannen en schepenen inzake de invordering van achterstallige betalingen in natura en geld aan de armen van Diepenheim, 1610.
1 stuk.

2.8. Kerk en onderwijs

54. Brief van predikanten, ouderlingen en diakenen van de Nederduits Gereformeerde Gemeente te Deventer, aan de borgmannen, schepenen en raad van de stad Diepenheim inzake de aanstelling van een eigen predikant, 1603.
1 stuk.
55. Resolutie van borgmannen, burgemeesters, schepenen en gemeenslieden betreffende het ontslag van schoolmeester Nihof, 1634.
1 stuk.
- "Resolutien van heeren borgmannen en burgermeesteren van Diepenheim", Register, houdende instructie voor de provisoren en kerkmeesters van Diepenheim, resoluties, processen-verbaal van afhoring van rekeningen van de kerkmeesters, van ambtsdienaarsgeld, van de reële en personele middelen van borgmannen en burgemeesters van Diepenheim, 1755-1792, en resoluties van borgmannen en burgemeesters, sinds 1813 borgmannen en burgemeester, rekeningen van de provisorie en kerkenrekeningen van de overkerkmeester, 1803-1830.
1 deel.

N.B. Zie inv. nr. 3. Lit.: W. Rietman, Brummels plukken (1993), blz. 64-73.

56. Beschikking van het Departementaal Bestuur van Overijssel op het rekest van Albertinus Hermannus Leppink, waarin de benoeming tot schoolmeester in Diepenheim en Markvelde bevestigd wordt, 1805.
1 stuk.

3. GEDEPONEERD ARCHIEF

3.1. Archief van de richter van Diepenheim

N.B. Het archief van het landgericht van Diepenheim is aanwezig in het Rijksarchief in de provincie Overijssel (RAO): E.D. Eijken, Inventaris van het rechterlijk archief van het landgericht Diepenheim (Zwolle, 1966) en de hierbij behorende Lijst van processtukken (toegang 47.2).

57. Stukken ingekomen bij de richter van Diepenheim, afkomstig van de Gedeputeerden van Overijssel, 1719, 1750. Met hiaten.
1 pak.
58. Register van het hoofdgeld van het gericht Diepenheim, 1723-1724.
1 stuk.
59. Lijsten van aan de veeziekte gestorven hoornvee en schapen, met opgave van datum en naam van de eigenaars, 1726 en 1732, met een bijlage.
1 omslag.
60. Lijst van erven en katersteden gelegen in het gericht van Diepenheim met vermelding van de eigenaar, 1743.
1 stuk.
61. Stukken betreffende de taxatie voor de 1000ste penning in het gericht van Diepenheim, 1750, 1757-1758.
1 omslag.
62. Stukken betreffende de schouw van wegen, 1769.
2 stukken.

III. BIJLAGEN

1. DE "STADTPREVILEGIEN" VAN 1602

Bron: Gemeentearchief Diepenheim, Oud-Archief Stad Diepenheim, inv.nr. 4, "stadsprevilegien", 1602.

Im jahre 1602 sindt diese stadtprevilegien unde articulen durch obgemelten am dage Petri ad Cathedram wedderume opgericht wo folgeth:

1.

Erstlichen, das alle ingesethenen dieser stadt Diepenheim sollen ende moeten rechte elle, rechte mate, recht gewichte, geijckede scheppels gebrucken, ende solches durch die geschwornen dartho vorordoniereth laten iken ende probieren. So jemandes des tho dhune in gebrecke bleve na gedaener karckenspracke soll vorbrocket hebben als tho weethen vijfftyen stuver ende so dieck ende mannichmahl jemandts darup wordt befunden, soll in obgemelter poene vorfallen sijnn.

2. articul.

Zum andern, dass niemandes von den ingesethenen borgern soll oder mach einich ingebrauwen bier oder einich frembdt gedrancke uptappen ehr ende benevens die geschwornen oder gekornen dartho die proben desselben gedahn unde datselbe na advenent der weerdye hebben guth erkandt, bij poena als baven.

3. articul.

Thom derdden, dat niemandes von den ingesethenen soll noch mach einige fetwarije, es sey buther, keese, stockfisch, hering, seepe, salt oder etwas schlieten oder verkopen, ehr ende bevorens datselve von den geschwornen sijner weerdie guth erkandt wordt, auch keinenn upschlach in einem vate tho dhone, sondern wor es ersten von den geschwornen upgesethet wordt, also es ther folge uitgeschletten wordt, und des bij poenne eenen golden gulden unnd volghens dit weeren verbuiert tot discreetie der schepens.

4. articul.

Folgens, als vor ende na gewontlichen gewesen up alle Petri zwey nijen heeren tho kysen ende tho stellen, welche gude upsicht up 't vyer dragen sollen, also dat ein jeder na verorordneter tijt nicht mach understocken, tho brauwen oder tho backen als tho weethen tegens die nacht, oder noch up einige sondagen oick den vyrsteden nicht tho nahe tho faten als uppet achterste gebundt dat vrij tho laten, bij poena von 28 stufers Brabants.

Item, keine wijven bij aventijdenn mit dem flassee umme tho gahn als bracken, heekelen oder deroglicken, bij poena als obgemelt.

Item, den vuyrheeren wordt belasteth gude upsicht t'hebben. Oick dat niemandes under den dienst des Heeren oder praedication sich tho understahne einich gedrenckte tho tappen, es zey dan einem wachfeerdigen, bij poena als obgemelt: die helfte den scheppen, dat andere vor die vuyrheeren.

5. articull.

Dat kein uitheimischer alhier mach residieren oder wohnen, sonder na ummegangk eines jahres die burgerschaft wo gebruecklick soll wynnen oder borgergemoet betalen, 2 goldgulden, als nemlich: sestyen daler tho 30 stuver den daler, eine thonne biers, dry roden strates, ein ledderen emmer. So aber einer sich mochte befrijen ahn ein ingeboren kindt oder wedwenstaath, sol die halve burgerschop genieten wo gebruecklick. Oick so sollen die inkommenden dartho gehalten sijn, ihren vrij- oder echte breeff thovorthonen, bij gebreck van dien keine plaetze noch borgerneeringe te geven, allent tott discretie der scheppen.

6. articull.

Fort, so jemandes einigen twist oder uprohr ahnrichteth, also dat partijen sich darvon schlagen oder bluthrunden, heft vorbrocket vijff heerenpunde

Fort, einen dufschlach, dry heerenpunde.

Fort, vor ein handtwapen, ein heernpundt.

7. articull.

Folgens, so die scheppen durch den diener laten uitropen umme die strate schone tho macken, so einiger hierinne suimich worde befunden, bij poena van vijf heerenpunde, als tho weethen 37 stufers Brabants.

Oick so wordt einem jederen burger belasteth, dat sie isshacken tho aller tijth bij sich hebben hollen, bij poena den gebreckes einen goltgulden, facit 28 stufers Brabants.

8. articul.

Item, dat niemandes einer dem andern sijne tuine oder vruchte zoll afbrecken oder tho nyte tho maken bi poena von 3 pont. Ende so jemandes darup worde befunden, soll den schaden oder dieselben wedder reparieren, unde darboven vorbrocket hebben 24 stufers Brabants.

9. articul.

Sollen die scheppen up alle Petri vier geschworne schuthers kysen, d'welcke den niewen Esch ende up alle landerijen gude upsicht sollen dragen. Ende so jemants overschlachtige beesten hadde ende die befunden worden, dieselben tho schutten ende kenneisse der heeren burgemeisteren ende na gevisitierden schaden tho straffen. Fort so sollen die schuthers gehalten sijn gude upsicht tho hebben uppet felt ende brueck umme keine frembde beesten laten darup tho kommen. Von jederem beest tho schutten den schuthers 3 stufers Brabants, ende den scheppen tott disscretie.

10. articul.

Item, up alle may soll mahn kerckenspracke laten geschien, keine ungekrampede vercken up 't brueck laten tho drieven, bij poena: die heimischen 1 stufer, die uitheimischen 2 stufers.

Item, noch wordt all den jenigen belasteth so landerije in den niewen Eesch hebben, datt sie sollen gude vruchte maken so wij na gedaner karckenspracke suimich wordt wordt befunden bij poena oder in einigen landerije dar einer dem andern schaden dardurch brachte thufugen, sollen vorbrocket hebben 1 1/2 goltgulden, den halven goltgulden vor die schuthers, die rest vor die scheppen, langes steegen ofte straeten.

11. articul.

Item, diejenige so landerije hebben ahn stegen oder stratenn oder hellewege, so ferne die hellewege dieses strecken, niemandes sich tho understahne, bij den wegen graven tho graven umme den worp up sijn landt tho weerpen, behalven diejenige so von oldes dartho gerechtiget, sondern den worp in die steegen tho werpen, wen darup wordt befunden soll vorbrocket hebben vijff heerenponde.

12. articul.

Item, dat alle waterleidingen die gewontlich na gedaner kerckenspracke sollen upgeruimet ende upgegraven worden. Ende so jemandes darinne suimich oder nachlessich wordt befunden, soll na ersten karckenspracke vorbrocket hebben vijff heerenponde, thom andern mahll dubbelt, thom drudden mahll drydubbelt. Ende solches soll geschehen 1 jahrs dry mahll mit schraen ruimen oder graven. Ende dar dat gerichte tho schuldich dieselben oick darhin tho holden.

13. articul.

Item, so jemandes worde befunden up den Hasedam umme den tho bloeten, es sei mit holt oder einigen dingen sonder consent der Borchmahns oder scheppen, soll vorbrocket hebben vijff heerenponde. Noch dat felt nicht tho bloeten, es sei mit schadden oder hunde, umme tho brannen bij obgemelter poena.

Forts den soem ummelanges den Hasedam mit keinen dingen nicht tho bloeten bij obgemelter poena, es sey mith plaggen oder andern dingen, ind den hovedicxplatz woert gefriet biss an den Goerschen wech op dieselvige poena alss bavengemelt.

14. articul.

So hebben burgemeistern ende gemeintluiden mit einanderen ingeruimet, dat so sich umme ein anderen vorboden, diejenige so bij huiss wesende, nicht erschinet, soll den poena als dan darup staende underworpen sijn. Ende so einiger wijders in deme pandtweigerunge dede, soll von samptlichen ahn die

hocheith overgegeven werden. Wen sich einer in deme verabhierende die poena darup gestalt einen goltgulden, facit 28 stufers Brabants.

15. articull.

Is bij borgemeistern unde schepen geresolviert unde beslotten, dat niemant van die ingesettene borgeren sall macht hebben sijne behuisunge te vercoepen offte die huisssteden te verbloeten, ten waer dan dat hie anlavede binnen jaeress ein ander offte better huiss up dieselve plaetze weder to setten unde daervoer genoichsam cautie te stellen. Oick geine nije uitdriffte to maecken, hetsij mit consent der schepenen.

16. articull.

Is mede beslotten, datt niemant sall mogen einige vulinge van verstorvene beisten, klein offte groett, in den Luttken Hagen brengen offte begraven, noch in stegen offte straten in der statt wigbolt gelegen, maer op 't broick achter die Hiepinckstedde offte op 't Swarte Veldeken bij die bergen soe diepe begraven dat sie van den hunden nielt upgekrabbet en worden. Die contraventeurs van dien sollen der statt offte schepenen mit twie goltgulden vervallen sijn.

17 articull.

Anno 1608 up Petri hebben burgemeisteren und gemeintlueden mytt den anderen hebben ingeruemet, dat eynen ideren sall gehalten sijn van die borgen eyn ider voer sich, voer sijn hues und huessteden, die strate to macken bij poena als daer dan upsettende underworpen sijn. Ende so eenigen widens in deme pandtweigeringe dede, sollen van die samptlichen ahn die hocheidt avergegeven worden de poena so darup gestalt wordt.

18. articull.

Anno 1617, up dach Petry is eine gemeyne resolutie van barchmans, schepens und gemienthens luyden gehalten weggen die arbeiders adder dachurs alhir bynnen Diepenhem, dat dieselvige ohrder sal volgen wie nhabeschreven, ein saedtmeyer und plaggenmeyer des dages vier stufer, und ein graessmeyer soeven stufer, und bij die winthertijt adder kortte dagen tusschen Michaelii und dach Petri, yder darsscher dess dages drie stufer adder ander warick wess nodtwendich voerfallen mach.

19. articull.

Is noch gestatuert, datt niemantt in den Lutken Hagen offte die upgeworpene graven omme den Luttiken Hagen sall mogen eenich flass dijcken. Die hyrtegen befonden wertt gedaen to hebben sall so oft alst gebuiert den schepen twie goltgulden ter straffe geven. Noch einich sant uit den Lutken Hagen halen offte graven, bij dieselve poene.

20. articull.

Anno 1620 op dach Petri is in praesentie van unse ed. heeren drosten Robertt van Ittersum, van borchmannen, richter unde schepen alhyer eindrachtekicken resolviert ende beslotten, datt geine ingesettenen dieses stedikens eenige gansen sollen holden mogen, ende in 't kerspell niemande vrij sall staen mehr alss twie olde gansen mit einen genten te holden. Ende die hyr tegens doen mochten, soll men die gansen brockefrij doetslaen mogen.

21. articull.

Anno 1647 am 22 februarii op dagh Petri is bij borchmannen ende borgemesteren dess stedekens Depenheim ten averstaen van die ganse gemeente goetgevonden ende geresolvert, dat tot voormidinge van branden niemantt sijn aesche op of an den mestfalt sall mogen liggen bij verbeurte van 2 goltgulden so menichmal sulx gedan word, waerop die vyrheeren van tijdt tot tijdt goede achtinghe sullen hebben, etc.

Den 22 articull.

Wordt wel expresselijken van den borgemeysteren ende gemeinsluyden van 't stedeken Depenheim verboden, dat sych niemantt van den ingesetens offde andern in 't kerspell sall mogen onderstaen in den Nijen Ess eenige besten ofte perden te weyden, hoeden, bij die poen van 2 goltgulden per 28 stuvers stuck, waerop die gesworene schutterss goede achtinge sollen hebben. Ende sollen so ofte ende vacke iemanden befonden wordt an den Nijen Ess toe weyden hoeden in voornoemde poen van 2 goltgulden verfallen wesen.

Den 23 articull.

Wordt ock mede welexpresslijken van borgemeisteren ende gemeinsluiden alhir verboden dat syck niemantt van den ingesetenenn sall onderstan iemantt eenighe rijsen van willigen ofter anderss af to houwen ofte iemandess eenige tuinen te verbrecken. So iemantt daer over

befonden worden oftte bewesen konde worden, sall in die bote van 1 goltgulden verfallen wesen, ende den eygenar den schaden vorgoeden tot kennise van de borgemeisteren ende gemeinsluyden.

Attestieren ende bekennen wij ondergeschreven oude burgemeisteren deer stadt Diepenheim, dat wij voor ettelicke jaeren op versoeck van onse mede-burgemeisteren diewelcke ~~t'samen~~ meerendeels in den heeren bint gerust met dit tegenwoordige stadtboeck, gewest bint up die havesete Stuveler. Ende hebben 't selve an den overledenen heere Niclaes Christoffer van Beverforde, drost deer heerlicheit Diepenheim ende Hoxbargen, gepresenteert, met versoeck, soo daer in 't selve boeck eenige articulen mochten verfattet sin, diewelcke die burgemeisteren van Diepenheim niet souden mogen observieren ende nacoemen, dat sin Weled. Geb. Gestrenge dieselve mochten gelieven te annuleeren ende door te striecken; dat daerop ons van sin Gestrenge tot antwoord is gegeven "ick sal beter weten, ick hebbe u *die* gerechtigheit niet gegeven ende ick kan u oock niet nemen, daeromme moge u burgemeisteren de stadtsgerichtigheit, luidt an mij vertoonde stadtboeck, wel achtervolgen". Orcunde onse handen. Actum Diepenheim den 24 october 1684,

[getekend:] Gerrit Manten ende Julius Wolbers.

BIJLAGE 2: CONCORDANS OP DE INVENTARIS VAN W.J.FORMSMA
(Gemeentearchief, 1811-1928 (1969), inv.nr. 209):

Oud nr.:	Nieuw nr.:	Oud nr.:	Nieuw nr.:
1	1	29	33
2	2	-	34
-	3	30	35
3	4	31	36
4	5	34	37
53	6	28	38
5	7	33	39
52	8	35	40
54	9	36	41
6	10	38	41
7	11	37	43
8	12	44	44
9	13	39	45
14	14	45	46
15	15	40	47
16	16	46	48
17	17	42	49
21	18	43	50
11	19	41	51
12	20	47	52
22	21	48	53
23	22	49	54
18	23	50	55
19	24	51	56
20	25	55	57
10	26	56	58
13	27	59	59
24	28	57	60
25	29	58	61
26	30	60	62
27	31		
32	32		